

Науменко Н. В.

Національний університет харчових технологій

СТОРИНКАМИ ВИДАННЯ «...ТОМУ, ЩО ТИ – ПОЕТ: АНТОЛОГІЯ ВІРШІВ УКРАЇНСЬКИХ ПОЕТІВ-УЧЕНИХ»

У статті зроблено огляд нового антологічного видання творів українських митців-науковців різного профілю, яке побачило світ наприкінці 2024 року і було презентовано 10 квітня 2025-го у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Книгу «...Тому, що ти – поет», заголовком для якої послужив рядок із сонета Ігоря Качуровського, утверджено як найкраще на сьогодні представлення доробку поетів-учених, що допоможе осягнути концептуальні принципи та шляхи синтезу наукової та поетичної компоненти в індивідуальному стилі автора.

Твори, включені до антології, дозволили, з другого боку, простежити еволюцію української наукової поезії від Ренесансу (вірші Юрія Котермака, Павла Русина з Кросна) до «нового стилю» першої чверті XXI століття (вірші Юрія Коваліва, Анатолія Мойсієнка, Олени О'Лір, Ольги Смольницької, Дмитра Дроздовського). Як уважали українські митці першої половини XX століття, саме наукова поезія найкраще може показати реципієнтові правду дійсності, трактуючи «науковість» поезії не просто як інкрустацію у ліричну оповідь наукових термінів і терміносполук, а як засіб глибинного проникнення в суть зображуваного. У другій половині XX та на початку XXI століття, в міру розвитку наук, відбувається й осмислення їхніх методів дослідження докільля в поезії. Це спонукало багатьох літературознавців заявити про новий поетичний метажанр – так звану «інтелектуальну поезію», котра отримала свою палітру зображально-виражальних засобів.

Відтак показано, що уособлення, вжиті в творах на серйозні наукові теми, дає авторові змогу виразити прагнення до відновлення синкретизму науки та поезії. Фахові терміни різного профілю часто фігурують у поезії як визначник контрасту між світом природи та світом людини, а разом із тим – і взаємодії між різними стилістичними засобами творення поезії: класичним сонетом і верлібром, витонченою мовною грою і концептуальними науковими викладками.

Ключові слова: антологія, українська поезія, наука, образ, стиль, жанр, просодія.

Постановка проблеми. «Поезія становить собою один із найцінніших дарів Духа людини, щоб утішити її в клопотах, понурості і в темноті матеріального існування». Вірогідно, що ці слова відомого українського письменника Василя Барки узяв собі за девіз упорядник видання «...Тому, що ти – поет: Антологія лірики українських поетів-учених» – професор Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка, «композитор художнього слова» Юрій Ковалів, приділивши увагу тривалому у часі періодові розвитку української літератури: кінцеві XV – початкові XXI століття, його суперечностям та найвагомішим художнім здобуткам, одним із яких і є поезія митців-науковців.

У перекладі з грецької мови слово «антологія» означає «збирання квітів». Архетипними взірцями літературних антологій стали античні зібрання

«Вінець», або «Грецька антологія» – велика книга, до якої увійшли епіграми 50 еллінських поетів від Архілоха до Мелеагра. Японські «Манйошю» та «Кокіншю», завдяки яким європейці познайомилися з жанрострофою танка, ведуть свою традицію вже понад тисячу років [8, с. 67]. Відомі близькосхідні тезкіре, які склалися не лише з прозових і поетичних творів, а й із есеїв про їхніх авторів, а тому являли інтерес для досліджень в аспекті інтермедіальності: наприклад, завершений у 1487 р. «Тазкірат аш-Шуара», складений за участі Алішера Навої, включає бібліографічні оповіді про 150 поетів і понад 350 віршових уривків. Однак вагомим його недоліком є відсутність критичних суджень про авторів і, на противагу цьому, надмірне їх вихваляння [16, р. 150], що дозволяє віднести тезкіре в царину художніх, радше ніж наукових видань.

Вочевидь, найкраще принцип компонування антології сформулювали давні китайці,

порівнявши її з писанням пейзажу: як у природному краєвиді бувають красиві і некрасиві фрагменти, так само в поетичному ландшафті, поряд з досягненнями, мають бути і поезії, що не завжди відповідають найвищому рівню, але вони створюють загальну картину, – якщо їх вилучити, вона вийде неповною [12].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному світі антологія є не лише підсумком певного періоду, способом презентувати літературу у визначених часових, вікових, гендерних, родо-жанрових та інших координатах. Це може бути й «трамплін» для автора, особливо молодого, у велике письменство, де він обов'язково знайде свою нішу, свою тему, свої зображально-виражальні засоби для її втілення.

«Креативогенність» [15, с. 121] українського суспільства, починаючи з 1990-х років, свідчить про відкритість молодих поетів до творчого переосмислення та перетворення традиційних просодичних патернів і komponування на цій основі нових. Про це говорять такі знаменні факти, як розмаїті за формозмістом антології молодих поетів («Вісімдесятники», «Молоде вино», «Привітання життя», «Позадесятники», «Дві тонни»), антології поезії представників окремих професій (лікарів, учених, педагогів), тематичні антології (наприклад, української морської поезії, видана в Одесі 2004 року).

Юлія Осадча, оглядаючи еволюцію поетичної антології як концептуального явища японської літератури, виокремлює чотири етапи: «1) запис і збереження фольклору та перших авторських поезій у "Коджікі" та "Ніхон шьокі" та "Манйо шю", 2) наслідування китайської літературної думки та створення поетичних збірань ("Кайфу со" та трьох імператорських антологій канші) як навчання "роботи з формою", 3) підвищення соціального статусу національної поезії шляхом рівняння японських вака з китайськими ші та 4) створення першої офіційної "імператорської" антології вака "Кокін вака шю" як вершини япономовної поетичної творчості доби та водночас зразка для подальшого відтворення» [8, с. 70].

Унікальність антології як метажанру обстоює у докторській дисертації Олена Галета, чій поезії також представлено у виданні «...Тому, що ти – поет»: «антологія стає радше перспективною, ніж ретроспективною формою, створюючи саму нагоду письма. Така відкритість та гнучкість форми свідчать про її актуальність, змушуючи при цьому щоразу переглядати її визначення. Усе це дає підстави вважати антологію літературним

метажанром – особливою творчою практикою зі стійкими ознаками, визначеним предметом і внутрішньою динамікою» [1, с. 31]. Іван Малкович образно називав поетичну антологію «моделлю сучасного гаджету», мотивуючи своє визначення тим, що «марка одна, а модель оновлена новими можливостями і змістами» [4].

Постановка завдання. Мета статті – на основі вивчення поезій, уміщених до видання «...Тому, що ти – поет: антологія лірики українських поетів-учених» (2024 р.), установити особливості синтезу наукового та поетичного мислення в індивідуальному стилі окремих авторів, з'ясувати взаємодію формальних та змістових категорій вірша з урахуванням профілю діяльності поета-науковця.

Виклад основного матеріалу. Мозаїка термінів та метафор – так можна схарактеризувати добір професором Юрієм Ковалівим віршів для нового антологічного видання. Завдання перед упорядником стояло титанічне: з належним тактом, особливо щодо тих поетів, які, за його образним висловом, «уже гомонять із Богом», обрати вірші, котрі представили б конкретну постать і як творця української поезії, і як науковця – фахівця у тій чи тій галузі точних, природничих, гуманітарних наук.

Відтак до збірника увійшли твори митців, які успішно поєднували чи поєднують дві сфери духовно-інтелектуальної діяльності: вони є авторами фундаментальних наукових праць і водночас збагатили українську лірику власними неординарними творами. Першу частину видання склали поезії класиків національної літератури – Ренесансу (Юрій Котермак, Павло Русин із Кросна), бароко (Софроній Почаський, Митрофан Довгалецький, Теофан Прокопович, Григорій Сковорода), романтизму (Осип Бодяньський, Ізмаїл Срезневський, Микола Костомаров), модернізму (Іван Франко, Агатангел Кримський, Павло Тичина), неокласицизму (Максим Рильський, Павло Филипович, Микола Зеров), постмодерну (Богдан Рубчак, Віра Вовк, Олег Зуєвський) та інших; друга частина охоплює твори поетів, які й до сьогодні працюють на ниві мистецтва слова й різних наук – гуманітарних, точних, природничих. А у надзаголовку книги винесено цитату з сонета Ігоря Качуровського, останні терцети якого звучать так:

*...Хоч ти плазуєш псом до панського підніжжя
І ночі присвятив науці чорнокнижжя,
Сплітаючи діла в один гарячий сплет,*

*Хоч на твоїй путі отруйне зло цвістиме,
Та і найтяжчий гріх, і злочин непростимий
Тобі прощаємо, тому що ти – поет* [13, с. 68].

У цих останніх словах лунає батьківська поблажливість до науковця-віршувальника, який насмілювався заримувати хід хімічного експерименту, спостереження за життям рослини або тварини, тасмницю творення літератури або й навіть ланцюгову реакцію – тобто все те, про що заведено би говорити прозою. Проте усі вчені – хто свідомо, а хто й несвідомо – актуалізують давню традицію, згідно з якою виклад наукових теорій мав вестися саме віршами. Адже, окрім суто естетичної насолоди, вірш має і мнемонічну функцію, якою він завдячує метрові та римі – і все це сприяло кращому розумінню наукового матеріалу [11, с. 130]. Тому, хоч би яку «перлинку» у своїй творчій лабораторії викохав науковець, аби потім поділитися нею з читачами – і фахівцями, і нефаківцями у конкретній галузі досліджень, – усе це можна прилучити до великого метажанру наукової, або інтелектуальної, поезії.

Як відомо, наукова поезія – різновид літературної творчості, в якій думка виявляє нерозривну естетичну єдність раціональної й ірраціональної первин, а наукова компонента визначає зміст твору, напрям розвитку ліричної теми. За визначенням естонського кібернетика Г. Хільмі, «наукова поезія – не цяцькування й не переклад уявлень науки на іншу, доступнішу мову, а доповнення наукових уявлень такою інформацією, що не передається лише логічними засобами, а досяжна й для образного мислення» [цит. за 7, с. 357].

Варто згадати актуальні в наш час теорії Олександра Потебні, який висхідним типом мислення уважав *мітичний* – притаманний усім людям, які «стоять на певному ступені розвитку думки». Своєрідність мітичної свідомості Потебня бачить у нерозчленованості образної та понятійної її сторін: згідно з цим, можна твердити, що кожен художній текст є мітичним, якщо в ньому наслідування змісту або ідеї поєднується зі збереженням образного характеру.

Другим типом мислення є *поетичне*, характерною ознакою якого є перетворення думки, вираження значення за допомогою образу. Цей конкретний образ не є копією, «фотографією» об'єктивної дійсності, а результатом узагальнення, тобто зняття з чуттєвого образу тих рис, які потрібні для цього узагальнення.

Третім типом мислення є *наукове*, пов'язане з переходом від поезії до прози й переважання

значення над образом. При цьому притаманна першим двом типам образність у деяких словах зникає, оскільки ці слова втрачають свій третій елемент – уявлення, або внутрішній знак значення [10, с. 182–192].

Проте мова в цілому лишається образною, адже нові слова творяться постійно (а зараз – особливо інтенсивно), і то більше, що дієвіша думка в мові. Інакше кажучи, мітотворець із часом переростає у поета, поет – у науковця, але й той, і другий у своєму умінні бачити та перетворювати світ у Слові сходять до постаті мітотворця. Ці три точки доцільно поєднати не традиційним «трикутником», а лінією у вигляді кола: вона символізує сув'язь усіх трьох іпостасей в одній особі й водночас позначає колообіг мотивів і образів в індивідуальному стилі кожного окремого поета.

Потяг до первісного синкретизму мистецтва та науки визначає засади індивідуальної поетичної практики, які І. Франко у трактаті «Із секретів поетичної творчості» сформулював так: «Можливість репродукції вражень, які колись безпосередньо торкали наші змисли (чуття)... Одна... ідея викликає за собою іншу, ті знов... викликають дальші ряди ідей і так без кінця» [14, с. 55]. Так, на думку митця, сенсорні образи, поєднані в асоціативних комплексах, дозволяють ставити й вирішувати актуальні екзистенційні проблеми співвідношення наукового та поетичного світогляду, буття та творчості, добра та зла, взаємин людини та довілля.

Архітектоніка Франкової наукової поезії (а в антології «...Тому, що ти – поет» представлено найбільш характерний твір цього метажанру – «Мамо-природо!..» з циклу «В плен-ері») відповідає навіть сучасним вимогам до композиції наукової статті [6, с. 91–92]. Порівняймо:

1. **Постановка проблеми:** *Мамо-природо! // Хитра ти з біса!.. // Уяву вабиш вічності фантомом, // а даєш нам на страву моменти...*

2. **Перегляд основних положень, виділення не вирішених частин загальної проблеми:** *"Пора би покинуть старії шаблони, // добрі для всяких амеб, протозоїв, // ехінодермів і міксоміцетів!.."*

3. **Формулювання мети й завдань дослідження:** *Тож час би, мамо, // ... створити рай такий, як слід: // не дерева, грушки, і ябка, й фіґи, // а рай в його [чоловіка] нутрі, // гармонію чуття та волі, // думок і діл, бажання і знання...*

4. **Виклад основного матеріалу дослідження:**
а) *тисячоліття ти... манила у безмежній пустині...*

б) за десять тисяч літ важкої праці... доходимо // до тої точки, до якої кицька // доходить за п'ять хвиль;

в) ми... пізнали зблизька твоїй варстат, // пізнали, як господарюєш ти...;

г) І – що найвище – ми // самих себе відкрили!..

5. Висновки та перспективи подальших досліджень: Нехай життя – момент // і зложене з моментів, // ми вічність носимо в душі!.. [13, с. 36–41].

У *pendant* до Франкової «Мами-природи...», а разом і до «Секретів поетичної творчості», звучить уміщений на сторінці 43 вірш «Ох, арабські фоліанти...» Агатангела Кримського. Його ліричний герой утілюється в постаті ученого, про що свідчить скрупульозно укладений «реєстр» квітів, кущів і дерев:

*Під вікном ростуть банани,
Шелестять високі пальми,
Мирти, фігі і платани.
Є й мигдаль ясно-зелений,
Єсть і сивая маслина,
І акація рожсєва,
І смолистая кедрина...
Пахнуть рожі й базилики,
Туберози і фіалки,
Й наркотичнії гвоздики...*

Наукова поезія, на думку Валер'яна Поліщука, «найкраще може виявити правду дійсності», оскільки лише так можливо «вилуштити зерня істини і позначити його мікронним, нутряним різьбярєнням» [9, с. 215]. Для української наукової думки першої половини ХХ століття ця теза, оправлена в образні вислови, видається доволі закономірною. Хоч яким жанрово-стильовим розмаїттям вирізнялася лірика доби модернізму, однак її представники – символісти Богдан Лепкий і Василь Пачовський, неокласики Микола Зеров, Павло Филипович, Максим Рильський, Юрій Клен, Михайло Драй-Хмара, імпресіоністи Михайло Доленго та Павло Тичина, «пражани» Олекса Стефанович, Леонід Мосендз і Олег Ольжич – долучилися до розвитку не лише гуманітарних, а й природничих наук.

Із віршів, які увійшли до рецензованої антології, кристалізується не лише реалії життя поетів («І знов обвуглєними сірниками...» М. Драй-Хмари, с. 50; «Зродились ми великої години...» О. Бабія, с. 57; «Був же вік золотий...» О. Ольжича, с. 63–65), а й особливості формозмісту їхнього

творчого доробку («Закучерявилися хмари...» П. Тичини, с. 52; «Тріпоче сокл...» М. Рильського, с. 55; «Пильніше й глибше вдуматися в себе...» М. Бажана, с. 61–62; «Сковорода» Ю. Клена, с. 54).

І якщо звернутися до строфи Миколи Бажана:

*Безкрайність барв, речей, понять і тонів,
В тільця клітин впресована, стає
Мільярдами й мільярдами нейронів,
Що в блискавках стрибків і перегонів
Могуття випробовують своє, –*

у ній можна відчитати інтерпретовану через складні наукові терміни філософему «цілий світ у краплі води», котру небезпідставно визнають квінтесенцією поетичного світобачення.

З другої половини ХХ і особливо у першій чверті ХХІ століття, в міру розвитку наук і технологій, відбувається й застосування їхніх методів дослідження для показу довкілля в поезії. З одного боку, кожна наука отримала свій віршовий вияв, а з другого – зростає кількість науковців, які втілюють свої погляди у поетичній формі [7, с. 364]. І це суголосся вбачається однією з ознак «нового стилю» української літератури, який прийшов на зміну постмодернізму, але поки що не отримав своєї назви.

Не можна не спостерегти, що одним з основних засобів творення стилю сучасної наукової поезії стає **уособлення**. Адже метафорика, яка породжує персоніфіковані образи, спричинилася, з другого боку, й до виникнення цілих масивів у терміносистемах, наприклад ботанічній (*черевички зозулині, липа серцелиста, нечуйвітер, дзвіночки, брат-і-сестра, люби-мене-не-покинь*) та метеорологічній (*схід і захід сонця, бабине літо, око бурі, сонячна корона*). Уособлення, вжите в творах поета-науковця, дає авторові змогу виразити прагнення до відновлення прадавнього синкретизму науки та поезії [7, с. 367]. Для підтвердження цього варто навести декілька цитат із антології «...Тому, що ти – поет»:

Речення вулиць порожніх завершив ліхтар знаком питання.

Куди ми йдемо? Хто нас чекає поміж оглухлих вогнених крижин?

Прірва очей. Брила ночей, що навік перекрыла світання.

Залишки Бога останні.

Чи, може, – наші з тобою, де тіні бредуть навздогін

(Юрій Ковалів. 13, с. 234)

*Колише вітер ніжно сон-траву,
Колише не минає, хоч минуло:
Ворушить бадиліночку живу,
Зворушує і душу вкрай нечулу.
У рай їй промальовує шляхи,
Як натяки, немов «черти і різи».
Туди не має доступу лихий,
А спомин там вподібнюється бризу... (Надія
Гаврилюк. 13, с. 137)*

*– Пане Тюльпане,
Вам банно?
Довкола ж Вас, пане,
Тюльпанно!
– Тюльпанно довкола,
Тюльпанно,
Та нікому мовити:
«Панно»... (Богдан Мельничук. 13, с. 299–300)*

*...Тут хронос пахне хроном,
Підземний юний дід.
А там горішнім громом
Каїтани б'ють з орбіт... (Анатолій Ткаченко.
13, с. 533)*

Характерно, що величезна кількість представлених в антології авторів свої почуття та думки воліють викладати у сонетній формі. З моменту виникнення сонета склалися його жанрові обмеження: *піднесена лексика та інтонація; точні й рідкісні рими; заборона на анжамбемани та на повторення повнозначних слів*. Усе це утверджувало сонет як жанр інтелектуальної поезії [5, с. 145].

Самеусонеті, завдяки його формальній стійкості та струнності, митець-науковець реалізує прагнення до досконалості, естетичної викінченості. Навіть якщо це сонети експериментальні – писані відмінним від п'ятистопового ямба розміром, із незвичайними сплетами рим чи й узагалі неримовані, або збудовані на грі слів, – наприклад, «Сонет вдячності» Івана Світличного (с. 74), «Нарциз» Богдана Рубчака (с. 75), «Етюд зі снігом» Віктора Неборака (с. 330), «Сонетії» (с. 283–284) та «Автор до Величковського» (с. 286) Івана Лучука, «...синьоліт ліхтарів синьоірій» (с. 302) і «А коло тіні – толока...» (с. 305) Анатолія Мойсієнка, «–Сон? – Ет!...» та «Синет» Анатолія Ткаченка (с. 537–538).

Останній вірш супроводжуваний іронічним підзаголовком «не дуже серйозний, проте драматичний хвостатий сонет із кодою», доволі цікавий і сміливий із точки зору мовної гри, а отже, являє

інтерес як синтез традицій Ренесансу, Бароко та модернізму. Про це може свідчити бодай плеоназм «хвостатий сонет із кодою», адже «кода» – це й є «хвіст» сонета, його 15-й рядок. Показ історії світового сонета у реаліях та персоналіях, своєю чергою, проєціюється на етапи життя людини:

*У тищу двісті сороковим році
Бату взяв Київ, а Лентіно – втнув сонет.
Віками пруть на прю за цей пріоритет –
Шекспір і Дант, Петрарка і Петровцій.
А Київ теж беруть суворі хлопці,
І кожен маракує, що лиш він – поет.
Франко їм помагає на тім боці:
Втлумачує, який і де вставлять «куплет».
А Бехер антитезою б'є тезу,
А синтез деградує в катахрезу,
А Той, що за плечем, б'є дамою туза,
Але цвіте бузок, а решта все – буза.
Ой де ж мої, синашу, двадцять років?
Вони – в тобі, у спразі інших кроків...
Під кодовим хвостом невивчених уроків
[13, с. 537].*

Хоча здебільшого учені-сонетярі тяжіють до класичного інваріанта, взірцем чому є твори «Самоозначення» Миколи Зерова (с. 51), «Сковорода» Юрія Клена (с. 54), «Тріпоче сокіл...» Максима Рильського (с. 55), «Роджер Бекон» Михайла Доленга (с. 56), «Голуб серед ательє» Олега Зуєвського (с. 69), «Орфоепія» Миколи Кодака (с. 82), «Сила» Богдана Мацелюха (с. 287), «Дерева печалі» Андрія Содомори (с. 491), «Андріївська церква» Максима Стріхи (с. 506), «Південний Крим укритий первоцвітом...» Надії Гулої (с. 153), «Редакторський сонет» Олени О'Лір (с. 347), «Нова Англія» Ольги Смольницької (с. 483), «У винному погребі «Магарах» Наталії Науменко (с. 316) та інші.

Сьогоднішній сонет не має жодних тематичних обмежень і здатний, як свідчать найкращі його зразки, зокрема уміщені в аналізованій антології, відтворювати все різнобарв'я життя та науки, всі відтінки людських почуттів та думок. Адже тут, окрім сонета традиційного, основою якого є лірико-філософський роздум, подибуємо й сонет описовий, сонет-інвективу, сатиричний сонет, сонет-присвяту – одне слово, всі можливі сюжетно-емоційні різновиди поетичного мовлення.

Не меншою за обсягом є в антології «...Тому, що ти – поет» компонента верліброва. І чуттєві образи, які віддавна були головним джерелом

інформації про навколишній світ, і наукова термінологія як один із шляхів освоєння світу, і філософії як результат цього мисленнєвого процесу вводяться у сконденсовану й водночас відкрити вільну форму, де завдяки внутрішньому ритмові – позначникові руху думки ліричного героя – в повному обсязі реалізується їхній сугестивний, художньо-світоглядний потенціал [7, с. 370].

Закладена Франковою «Мамою-природою...» верліброва традиція української наукової поезії продовжується у доробку закарпатця Федора Потушняка. Видрукована в антології поезія «Жінка в чорнім узенька безконечність» – спроба філософського екфрастичного узагальнення на основі образності живописного твору. Безпунктуаційний заголовок поезії відкриває водночас декілька шляхів її інтерпретації: «узенька безконечність» може сприйматися як тло, на якому вимальовується жінка у чорному (якщо умовно поставити крапку), або ж як сутність самої жінки (якщо умовно поставити тире).

При повільному прочитанні портрета виявлено риси схожості з сюрреалістичним живописом (наприклад, із картиною «Жираз у вогні» С. Далі): симультанну структуру зображення, віднесення заголовної деталі на задній план (тут – далекий голос жінки), вплив візуальних картин одна на одну [7, с. 115]:

*Усміхненим стихає дальній горизонт
У піні форм не найдеш їм границі
Маленький світ
Маленький шлях
Алеї
Ах алеї
Роздerta риза днів [13, с. 66].*

У цьому сюрреалістичному портреті жінка постає видом минулого й матеріалізується через природні деталі, які самі собою мають міфічний зміст: «піна форм» відсилає до образу Афродіти; серце, яке «кричить в безмежній пустині», – алюзія до євангельської оповіді про Івана Хрестителя; чорна миша, символ снів ліричного героя, – до Франкової «Притчі про життя» (біла й чорна миші – день і ніч). При згадці про «чорне і живе» волосся жінки, що робить її постать подібною до Медузи Горгони, – усе довкілля персонажа набуває чорного кольору (символічний синонім скам'яніння):

*Де форми ночі чорні кажани
Де форми жінки в чорному вогні
Де жінка в чорнім крик німий вогнів
Де миші чорні моїх снів [13, с. 67].*

Синтез мистецтв доволі яскраво виражається у верлібристиці поетів-сучасників. Це передусім філологи, до чийх наукових інтересів входить, зокрема, і вільне віршування, – Борис Бунчук («Жабокрики біля Тлумача», с. 122), Олена Галета («Пустеля», с. 142–143), Людмила Грицик («Друзі», с. 150; «Молитовне», с. 151; «Так голосно мовчить ліс...», с. 152), Дмитро Дроздовський («Паперова людина», с. 177–181), Тадей Карабович («Таш», с. 203; «Зелені свята», с. 207–208), Світлана Кирилюк («Світло пустель», с. 216–219), Ростислав Мельників («Поїзди моєї республіки», с. 291), Олена Пашук («осінь», с. 383). А серед представників інших наук майстерними верлібристами виступили педагог Лідія Повх («Тимчасовість», с. 403), філософ Анатолій Дністровий («Черпаха Чарльза Дарвіна», с. 173–174), політолог Микола Рябчук («Прямолінійні вірші», с. 440–447), психолог Микола Слюсаревський («Пейзаж у русі», с. 476–477).

Особливо варто наголосити на представлених в антології «...Тому, що ти – поет» віршах про війну, яка триває з 2014 року і яку дехто справедливо називає «національно-визвольною» [див. 2, с. 42]. І якщо співавтори видання, філологи Олександр Хоменко та Олексій Сінченко, саме в ті дні, коли книга готувалася до виходу у світ, боронили нашу незалежність зі зброєю в руках, науковці тилу (Ірина Зелененька, Віктор Крупка, Оксана Куценко, Тетяна Нечай, Олена О'Лір та інші) вливали свої найсильніші емоції – співчуття до загиблих, ненависті до ворогів, побажання Божої охорони воїнам-захисникам – у віршовані рядки. Але й у цих, у буквальному значенні слова кров'ю писаних рядках відчувається переможна хода Любові до Слова, як і перекладається філологія:

*Це сирени не ті,
Що колись Одиссея чекали.
Воском вуха від них не заліпиш, як стогнуть вони.
Сам до щогли прив'язаний, будеш чекати металу,
Вибухової хвилі диявольської глибини...
...Як тривоги відбій –
Перестануть волати сирени,
Чути дзвони соборні
І плин вертикальний Дніпра...
(Ігор Павлюк, «Сирени і дзвони». 13, с. 366–367).*

10 квітня 2025 року господарі та гості Мистецького салону Київського національного

університету імені Тараса Шевченка могли відчувати, як на їхніх очах народжуються нові мікросвіти поетичного слова, нові планети, якими, мов казковий Маленький принц, подорожує душа кожного. І наяву бачить, як баобабі грубих слів відступають перед тендітними трояндами справжньої лірики, що йде від серця до серця. У поетичному діалозі стрілися представники різних поколінь, проте щиро залюблені у художньому слові. І, як справедливо зауважив «диригент» поетичного концерту, доктор філологічних наук, автор-упорядник антології Юрій Ковалів, наука і поезія – «два крила, які дають поштовх до творчого лету» [3].

Висновки. У викладенні поетичних узагальнень митець-науковець, відповідно до логіки художньої мови, здатен сполучити абстрактні схеми та уявлення науки із силою і красою поетичного образу, який значно поглиблює їхній зміст. Поезія – це душевний стан людини, зако-

ханої в іншу людину, в своє довкілля, в свою роботу. Саме закоханість допомагає створити поетичне бачення світу, а вже творчий задум автора, особливий стиль його мислення підкаже, яку форму – чи віршову, чи прозову, чи драматичну, чи есеїстичну – обрати, аби виплекати в ній свій неповторний образ довкілля. Очевидним є те, що самі автори, представлені у розкішному антологічному виданні, – досвідчені вчені (філологи, політологи, лікарі, біологи); відтак вони знаходять нестандартні шляхи образотворення.

Подальші перспективи дослідження у цій галузі передбачають усебічний інтертекстуальний та порівняльний аналіз віршів українських поетів-науковців і представників інших країн, у тому числі принципів формування особливої палітри зображально-виражальних засобів задля досягнення життя людини та навколишнього світу крізь призму наукового світогляду.

Список літератури:

1. Галета О.І. Антологія як спосіб репрезентації української літератури кінця XIX – початку XXI століття: автореф. дис. ... д-ра філол. наук (10.01.06; 10.01.01). Львів, 2015. 43 с.
2. Гуменюк Б. Національно-визвольна війна України проти рф та її вплив на регіональні та глобальні процеси. *Науковий часопис УДУ імені Михайла Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методики викладання соціально-політичних дисциплін*, 2022. Т. 22, вип. 31. С. 42–52. <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series22.2022.31.05>
3. До антології «...Тому, що ти – поет» увійшла лірика науковців КНУ. URL: <https://knu.ua/news/13568> (дата звернення 24.04.2025)
4. Іван Малкович: «Поетична антологія як модель сучасного гаджету». URL: <https://www.golos.com.ua/article/294640> (дата звернення 24.04.2025)
5. Науменко Н.В. Концепти життя і творчості поета у сонетній жанрострофі. *Питання літературознавства*. 2014. №90. С. 144–155.
6. Науменко Н.В. Поезія Івана Франка «Мамо-природо!..» як інваріант сучасного наукового дослідження. *Літературознавчі студії: зб. наук. праць*. 2022. Вип. 62. С. 87–97. DOI: [https://doi.org/10.17721/2520-6346.1\(62\).87-97](https://doi.org/10.17721/2520-6346.1(62).87-97)
7. Науменко Н.В. Серпантинні дороги поезії: природа та тенденції розвитку українського верлібру: монографія. Київ: Видавництво «Сталь», 2010. 518 с.
8. Осадча Ю. Поетичні антології Японії: від фольклору до канону. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Східні мови та літератури*. 2015. №2 (21). С. 65–71.
9. Поліщук В. Вибране / упоряд. З. Суходуб. Київ: Дніпро, 1987. 317 с.
10. Потебня О.О. Естетика і поетика слова. Київ: Мистецтво, 1985. 308 с.
11. Семенюк Г.Ф., Гуляк А.Б., Бондарева О.Є. Версифікація: теорія і практика віршування: підручник. Київ: Вид-во КНУ, 2008. 303 с.
12. Тенденція видання сучасних антологій в Україні. URL: <https://knyhobachennia.net/?category=2&article=131> (дата звернення 24.04.2025)
13. «...Тому, що ти – поет»: Антологія лірики українських поетів-учених / упоряд. Юрій Ковалів. Київ: Креативна агенція «Артіль», 2024. 720 с.
14. Франко І.Я. Із секретів поетичної творчості. *Зібрання творів: у 50-ти т. Т. 31: Літературно-критичні праці*. Київ: Наукова думка, 1981. С. 45–119.
15. Arieti, S. Creativity. New York: Routledge, 1997. 318 p.
16. Dawlatshah Samarqandi. *Encyclopedia Iranica* / ed. by E. Yarshater. 1996. Vol. VII, fasc. 2. P. 149–150.

Naumenko N. V. BROWSING THROUGH THE PAGES OF THE ISSUE “...FOR YOU’RE A POET: ANTHOLOGY OF POEMS BY UKRAINIAN POETS SCIENTISTS”

The author of the article reviewed the anthology comprising the lyrical works by Ukrainian poets scientists, which came out at the end of 2024 and was thereafter presented on April 10, 2025, in Taras Shevchenko Kyiv National University. The book entitled “...For You’re a Poet,” with a line from Ihor Kachurovsky’s sonnet for a headline, was confirmed as the best recent collection to present the heritage by Ukrainian poets scientists, which would help comprehend the conceptual principles to synthesize the scientific and poetic constituents in a poet’s individual manner.

The poems included into the anthology, on the other hand, allow following the evolution of Ukrainian scientific poetry – from Renaissance (works by Yuriy Kotermak, Pavlo Rusyn from Krosno) to the ‘new style’ of the first quarter of the 21st century (works by Yuriy Kovaliv, Anatoliy Moysiienko, Olena O’Lear, Olha Smolnytska, Dmytro Drozdovsky). According to the writers of the first half of the 20th century, is it scientific poetry that would show the reality to a recipient in the best way, upon interpreting the scientific component not just as the incrustation of academic terms and collocations into a lyrical narration, but also as the insight into the essence of a thing depicted. In the second half of the 20th and the first quarter of the 21st centuries, alongside with sciences development, the methods to implement their concepts into poetry get diversified. This, in turn, inspired many literary critics to assert the emergence of the new metagenre – ‘intellectual poetry’ that has got its own array of figurative and expressive means.

Therefore, it was shown that personification used in works written on somewhat ‘serious’ scientific topics gave a poet an opportunity to express one’s aspiration to restore the science and poetry syncretism. The profiled academic terms frequently appear in a poem as the marker of a contrast between the human and nature, simultaneously revealing an interaction between various stylistic means to create a poetry – a classical sonnet and a free verse; an exquisite linguistic game and the conceptual scientific theories.

Key words: anthology, Ukrainian poetry, science, image, genre, style, prosody.